

reverentiae dat Apostolus : Debemus eis obedire, eosque revereri, quia propter nos incumbit eis labor et periculum.

Instruit eisdem verbis praelatos : *Ipsi enim pergunt... Audiant ergo principes, praelati, rectores; quoniam sicut obedientes oportet esse subditos, sic vigilantes et sobrios oportet esse rectores, ait D. Chrysostomus*

Quasi rationem reddaturi..., id est : Imminet periculum ejus capiti, propter te subjiciuntur poenis peccatorum tuorum, idem D. Chrysostomus. Hoc est maximum periculum de factis alterius rationem reddere, qui pro suis non sufficit, ait D. Thomas. Ad hoc attendat praelatus et contremiscent, omnium quos regit rationem redditurus est. Miror an fieri possit ut aliquis ex rectoribus sit salvus, ait D. Chrysostomus, quem vide hic, hom. 24 in Epist. ad Heb., cap. 15.

Ut cum gaudio hoc faciant et non gementes... quod non, etc. In his etiam verbis instruuntur et subditi et praelati. Praelati quidem quid facere debeant cum inobedientes sunt subditi, scilicet genere, orare. Sic medicus contemptus ab agroto, plorat, ingemiscit, non se ulciscitur, ait D. Chrysostomus. Non sinit Apostolus praelatum erumpere ad probra, ad contumelias; sed oportet eum ingemiscere cum despiciatur, etc. Hoc est praelati officium. Adest subditorum monitio : *Hoc autem non expedit vobis*, quia, ait D. Chrysostomus, gemitus praelati quavis ullione deterior est; gemitus enim Deum ultorem advocat. D. Chrysostomus hic docet quomodo debeat unusquisque se circa praelationem gerere. Considerantes periculum oportet fugere; comprehensus tamen oportet obedire. Præsentiens ergo fuge; comprehensus obedi, ad nunquam temetipsum in tantam molem ultrò te conjice, caput tuum tanto subjiciens supplicio.

Tertium. *Per ipsum ergo offeramus hostiam...* 15. In totâ hâc Epistola sæpè dixit Apostolus et probavit quòd habemus pontificem, cap. 8, v. 4; cap. 9, v. 11, etc.; dixit et multoties quòd habemus victimam, capite 9, v. 14 : *Semetipsum obtulit immaculatam Deo*; cap. 6, v. 27; dixit in hoc capite 13, v. 10 : *Habemus altare*, hocque triplex, ut ibi dictum est : ligneum in quo Christus, Agnus Dei, crucentè pro nobis immolatus est; lapideum in quo Christus secundum ordinem Melchisedech sacerdos semetipsum immolat inveniunt; aureum in quo idem Pontifex Christus, Deo dexter assidens, ministerium suum peragit in caelis; capite 8, v. 4 et 2; et Apoc., cap. 8, v. 3; sed ex his omnibus quæ conclusio?

Exeamus igitur ad eum extra castra, id est, exeamus è nobis, ad Pontificem nostrum accedamus affectu; ipsique fide et charitate uniti, per ipsum, cum ipso et in ipso offeramus hostiam laudis semper Deo. Per ipsum, cum ipso et in ipso offeramus semper Deo immaculatam Agnum Dei in cruce, ad Dei gloriam immolatum, hostiam laudis. Nihil unquam Deum æquè glorificavit; vide cap. 8, in coroll., v. 3. Per ipsum, cum ipso et in ipso offeramus semper Deo hostiam laudis, Jesum Christum, mysticè crucifixum

in Eucharistiâ; et ibi continè et ubique terrarum sese ad Dei gloriam immolantem; hostiam laudis Deo verè dignam, gratiarum actionem Deo proportionatam. Per ipsum, cum ipso et in ipso offeramus Deo semper Agnum Dei, tanquam occisum, coram throno Dei stantem, et sese ad æternam Dei gloriam offerentem. *Hostiam laudis* Deum cum sanctis omnibus dignè laudat in æternum.

Elige quod ex his tribus altaribus malueris; ad te cessaveris unquam, nec in vitâ, nec in morte, nec in æternitate, super unum aut alterum, hostiam laudis Deo semper offerre. Ad hoc Pater æternus Filium suum, in quo sibi benè complacuit ab æterno, tibi dedit in tempore, ut illum ei offeras semper hostiam laudis. Ad hoc Filius Dei unigenitus, splendor et gloria Patris, se totum tibi dedit, sequè tuum totum fecit in Incarnatione, et in Incarnationis extensione, sanctissimâ Eucharistiâ, ut illum Deo semper offeras hostiam laudis. Tu nihil es, nihil vales, nihil potes, malè Deo servis. Exiens ergo ad temetipso, à tuo nihilo omnimodò, ad ineffabilem Dei donum accede; illud cum reverentiâ recipe, illoque juxta Dei beneplacitum utere. Fide igitur et charitate Christo, summo Pontifici unire frequenter, et, si fieri potest, continè; per illum, cum illo et in illo, offer Deo semper hostiam laudis, Deo dignam, infinitam, Deo proportionatam; offer Christum ipsum, splendorem Patris, ad Dei gloriam; offer Christum, Eucharistiam, ad gratiarum actionem; offer Christum, Agnum Dei, tollentem peccata mundi, ad peccatorum remissionem; offer Christum, donum donorum Dei, ad gratiarum obtentum. Vide corollarium pietatis in fine capitis 9. Ulterius perge, et temetipsum huic victimæ, Deo dignæ, jungens, nihil tuum offer Deo cum illo donorum dono, in quo sunt omnes thesauri, etc.

Patere, ô Christe Deus-Homo, ut meum miserum esse, meamque miseram vitam tuo esse divino et humano, tuæque vitæ theandricæ uniens, me tecum offeram Deo Patri, ut infinita, et plus quam infinitis infinita vitæ tuæ merita, omnia vitæ meæ demerita reparent, tuæque superabundans abundantia sit inopia meæ supplementum. Patere, ô Christe Deus-Homo, peccatorum mundi victimæ, Agnusque Dei qui tollis peccata mundi; patere ut ego peccatorum miserissimus tecum sim peccatorum meorum victimæ, mortemque meam tuæ morti sanctissimæ conjungens, utramque simul offeram Deo in peccatorum meorum expiationem, Mortem inhiitius merui, fateor; mortem accepto contritus et poenitens. Da, ô Deus Salvator, qui pro meis peccatis mori dignatus es; da ut in tuo spiritu moriar, in tuis vulneribus moriens abscondar, et per aperit cordis tui vulnus, quasi per os amoris tui, dicam expirans : Per passionem et mortem Filii tui, ô Deus, miserere mei. Concede, ô Christe Deus-Homo, Salvator mundi, Sacerdos æternæ, qui Deo dexter assidens, in æterno sanctuario pontificatûs tui ministerium peragis, Deum cum omnibus sanctis laudans, adorans, benedicens, etc.; concede per infinitam misericordiam tuam ut post mortem meam san-

ctus angelus tuus animam meam per sanguinem tuum à vitis purgatum deferat in sublime altare tuum, ut tibi Pontifici æterno unita, in te, tecum et per te,

Deum cum sanctis omnibus adoret, amet, laudet, benedicat in æternum. Amen.

IN EPISTOLAS S. PAULI DILUCIDATIO.

Auctore Wouters (1).

Prefatio.

Sanctus Paulus scripsit quatuordecim Epistolas, quarum decem diriguntur ad integras Ecclesias, alie verò quatuor ad particulares personas, nempe ad Timotheum, Titum, et Philemonem. Scripsit autem potissimum quatuor de causis : primò, ut illos in fide confirmaret, quos vel ipse, vel alii apostoli per Evangelium Christo genuerant; secundo, ut illos erudiret scriptis, quibus præsens Evangelium predicare non poterat; tertio, ut prava dogmata, quibus Judei et hæretici conabantur imbuiere fideles, penitus convelleret; quartò et maxime, ut Ecclesiam usque ad mundi finem celesti suâ doctrinâ illustraret, illamque per universas mundi nationes propagatam; quam viva voce non poterat, quovis tempore et loco suis scriptis erudiret.

Hæ autem Epistolæ ferè non nisi quæstiones theologicas continent, et paucas scripturísticas, quarum aliquas jam elucidavimus. Unde his, et theologicas omissis, illas quæ adhuc pertractandæ restant, simul cum difficilioribus textibus elucidare et explicare conabimur.

Ad rectam intelligentiam harum Epistolarum plurimum juvat scire tempus quo scriptæ sunt. Unde Baronius ad annum Christi 58, num. 42, dicit : *Sed hic et illud præberi necessario monendum putamus lectorem, nonnullis accidisse, ut temporum cignoratione in maximos errores incidant... Quamobrem scrupulosa, quæ videtur in historiâ temporum indagatio, quantum conferat ad veram atque germanam divinæ Scripturæ interpretationem, quisquæ facillimè judicabit. Hæc sentiens Joannes Chrysostomus, et ipse quibus in locis, quandore Pauli Epistolæ fuerint scriptæ, pervestigans, in præfatione Epistolæ*

(1) Vide Wouters Vitam vol. 25 *Curs. compl. Scripturæ sacræ*, col. 767-768, ad Quæstiones diducatas in Historiam et Concordiam evangelicam.

ad Romanos ait : *Proinde hunc laborem nemo extra rem, nec hanc indagacionem supercæcane curiosis esse putet; confert enim nobis non parvum ad quæstiones explicandas ipsam Epistolarum tempus.* Tempus autem et ordinem quo Epistolæ S. Pauli sunt scriptæ supra in Chronologâ historia apostolorum insinuavimus, et deinceps in decursu suo loco probabimus. Interim pro commoditate lectoris eundem etiam hic breviter subjiciamus. Primo loco conscripta est Epistola primâ ad Thessalonicenses, Corinthi, anno æræ vulgaris 52; 2° secunda ad Thessalonicenses, scripta Corinthi, anno 55; 3° illa ad Galatas, scripta Ephesi, anno 56; 4° prima ad Corinthios, scripta Ephesi, anno 57; 5° secunda ad Corinthios, scripta anno 58, postquam Paulus Troade navigaverat in Macedoniam; sed è quâ civitate, incertum est; 6° Epistola ad Romanos scripta Cenchris portus Corinthum, anno 58; 7° sequuntur Epistolæ ad Philippenses, ad Philemonem, ad Colossenses, ad Ephesios et ad Hebræos, quas Paulus scripsit Romæ in primis vinculis, anno 62; 8° Epistola ad Titum, se ipse Philippis, anno 65; 9° prima ad Timotheum, pariter scripta Philippis, anno 65; 10° secunda ad Timotheum, scripta Romæ in secundis vinculis, anno 66.

Ratio ob quam Ecclesiæ in Bibliis Epistolæ Pauli non disposerit eo ordine quo scriptæ sunt, certò scribi non posse videtur. Putant quidem communiter omnes quòd Epistolam ad Romanos posuerit primo loco, tum ob Romanæ Ecclesiæ præstantiam et præceteris eminentiam; tum, ut vult S. P. Arg., epist. 103, ad Sixtum, quia in illâ pertractatur profumissima gratiæ et prædestinationis mysteria, et regiâ omnium victorum, superbia, retunditur; tum denique, ut vult Theodoretus, ob exactam omnis generis doctrinam. Verum quare Epistola primâ ad Corinthios ponatur secundo loco, etc., non facillè est indagare.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS DILUCIDATIO.

QUESTIO PROEMIALIS PRIMA.

Unde et quando hæc Epistola missa fuerit.

Resp. et dico 1° : Epistola ad Romanos missa fuit Corintho, idque probat Origenes his argumentis :

1° Quia, ut colligitur ex cap. 16, v. 1, missa est per Phœben ministram, seæ diaconissam Ecclesiæ quæ est in Cenchris; atqui Cenchree erat portus Corinthiæcus, ergo. 2° Quia ibidem, v. 23, dicit : *Salutat vos Caius,*

hospes meus, et universa Ecclesia; salutem vos Erastus, arcarius civitatis; atque Caium fuisse Corinthium, constat ex 1 ad Cor. 1, v. 14. Et Erastum similiter fuisse Corinthium, constat ex 2 ad Timoth. 4, v. 20; ergo, 3° Paulus, Act. 20, Epheso ivit in Macedoniam, inde venit in Græciam, et ivit Corinthum, ut colligitur ex 1 Cor. 16, v. 5, 4 et 3, collato cum 2 Cor. 9, v. 4. Tunc vero Paulum comitati sunt Timotheus et Sopater, sive Sospater, Act. 20, v. 4; atque in hac Epistola, cap. 16, v. 21, illi duo salutant Romanos; ergo, etc.

Dico 2°: Scripta fuit anno 53 æræ vulgaris. Probat, quia, cap. 15, v. 25, Apostolus dicit: *Nunc igitur proficiscor in Jerusalem ministrare sanctis. Probaverunt enim Macedonia et Achaia, collationem aliquam facere in pauperum sanctorum qui sunt in Jerusalem;* atque hoc contigit illo anno quo Paulus Jerosolymis capus est: nam, Act. 21, v. 17, Paulus, se defendens coram Felice, dicit: *Eleemosynas facturum in gentem meam, veni, et oblationes, et vota;* atque capus est anno 58, ut supra in Chronologiâ dictum fuit; ergo.

Obj. 4°: Cap. 16, v. 3, jubet salutari Priscam et Aquilam; atque Prisca et Aquila non erant anno 58 Romæ: nam Act. 18, dum Paulus venit Corinthum, Aquila venerat ex Italiâ, eò quod præcepisset Claudii discedere omnes Judæos à Româ; ergo. — Resp.: Neg. min.; nam hæc Epistola non est scripta dum Paulus fuit Corinthi, Act. 18, sed dum ille fuit ultimâ vice, ferens eleemosynas, ut jam dictum est. Tunc autem edictum Claudii erat diu abolitum, sive ab ipso adhuc vivente, sive per mortem ejus, quæ accidit anno 54.

Confirmatur, quia in hac Epistola, loco citato, Paulus Priscam et Aquilam vocat adjuutores suos: sed dum venit Corinthum, Act. 18, nondum illos noverat, adeoque nondum poterant esse ejus adjuutores.

Obj. 2°: Cap. 16, v. 7, dicitur: *Salutate Andronicum et Juniam, cognatos et conceptivos meos.* Ergo hæc Epistola non est missa Corintho, sed Jerosolymis, ubi Paulus fuit in vinculis. — Resp.: Neg. consequens, quia per conceptivos non intelligitur qui de facto cum ipso in vinculis erant, sed qui aliquando fuerant. Ubi verò et quando id factum sit, ignoratur, cum, 2 Cor. 11, v. 25, de se testetur: *In carceribus abundantiss.* Interim vide Chronologiam ad annum 45.

QUESTIO II.

Quid sit contentum et scopus hujus Epistolæ.

Resp. et dico: Scopus et intentio S. Pauli in hac Epistola est componere et decidere aliquam litem que Romæ in absentia Petri exorta fuerat inter fideles ex Judæis et fideles ex gentilibus. Contendebant enim Judæi se esse primarios in fide, utpote majori suo merito verâ fide in Christum digniores, primò, quia gentilibus in idololatriâ permanentibus, ipsi fuerant à Deo specialiter electi, ut essent populus ejus, et oves pascenæ ejus; secundò, quia ipsi à Deo acceperant

suam legem, suas ceremonias et oracula; ita ut ipsis, non gentilibus essent credita eloquia Dei, scilicet sacræ Scripturæ, patriarcharum et prophetarum oracula, etc.; tertio, quia ipsis promissus fuerat Messias et quidem ex ipsorum stirpe orturus, sicut reverè jam ortus erat. Hoc autem totum ascribent meritis suorum patriarcharum, et derivativè suis. Fideles ex gentibus è contrario contendebant se esse præferendos, et fortiori jure meruisse conversionem ad fidem, primò propter eminentem doctrinam suorum sapientum, juxta quam egregias virtutes exercebant; tot illustria prudentiæ, temperantiæ, pietatis in patriam et justitiæ, aliarumque virtutum opera patravérant; secundò, quia Judæi contra reprobatum et rejecti ob suam pertinaciam et mala opera quibus Messiam suum crucifixerant, et apostolos ac discipulos ejus persecuti fuerant, etc. Ipsi verò gentiles, reprobatos Judæis, Deo mandante apostolos, prædicationem fidei susceperant, et paratiores erant ad credendum quam Judæi; tertio, quia, quamvis gentiles fuissent idololatræ, erat tamen hoc ipsorum peccatum potius ignorantia quam malitia, et non erat omnium: nam varii ipsorum sapientes et philosophi unicum esse Deum, mundi creatorem et rectorem, ex ejus operibus cognoverant; adeoque longè erant præpònendi fidei, qui tot prophetarum oraculis instructi, tot Dei beneficiis cumulati, tamen toties in idololatriam lapsi fuerant.

Cum Apostolus hanc altercationem audivisset, pro munere suo et zelo verè apostolico, huic gliscenti malo occurrendum censuit hæc salutari Epistola; quam idcirco quasi in tres capitales partes distribuit: in quarum primâ demonstrat nemini de propriis meritis esse gloriantium, quia omnes homines, sive Judæi, sive gentiles, ante Christi gratiam fuerunt obnoxii peccato et iræ Dei.

Porrò hinc demonstrat, Christi gratiam et justificationem datam esse et oblatam hominibus, tam Judæis quam ethnicis, non ob bona eorum præcedentia merita ac opera, sive legalia, sive moralia, sed ex merâ benignitate et misericordiâ gratuitâ omnibus hominibus esse præsentatam; non enim quia justii erant homines, ideò crediderunt in Christum, sed cum essent injusti, dignè credendo in Christum, justificati sunt, ut deinceps piam ac religiosam vitam ducerent. Sic explicat, S. P. Aug. in Expositione inchoatâ hujus Epistolæ, et lib. 1 ad Simplicianum, quest. 2.

Ille ergo est præcipuus Apostoli scopus in hac Epistola, maximè à cap. 1 usque ad 12; postquam enim in duobus prioribus capitulis docuisset omnem hominem, antequàm Christo per gratiam et fidem conjungatur, sub peccato jacere immundos, et proinde nihil habere de quo gloriantur, post medium capitulum 3, de gratuitâ per fidem justificatione, gentilibus æquè ac Judæis oblatâ, agere incipit; illamque doctrinam, cap. 4, confirmat exemplo Abraham.

Ut autem insigne hoc Christi beneficium illustratâ commendat, cap. 5, 6 et 7 prodit originem peccati in

universum genus humanum grassantis; deinde describit ejus tyrannidem, à quâ non nisi per Christi gratiam liberatur. Tunc, cap. 8 et 9, repetitâ commendatione beneficii per Christum exhibiti, declarat ordinem ac inscrutabile mysterium divinæ prædeterminationis et reprobationis hominum universim, speciatim verò Judæorum, eò quod justitiam quæ ex fide est ignorarent et respuerent; quam tamen, cap. 10, toto orbe prædicatam et ab ethnicis receptam declarat.

Denique, cap. 11, illa que de reprobatione Judæorum dixerat, docet non sic accipiendam, tanquam tota stirps Israël esset rejecta, quia cum plenitudo gentium intraverit, reliquæ Judaicæ stirpis, exemplo conversarum gentium provocatæ, Christi fidem suscipient et salvabuntur.

Secundam Epistolæ partem in illis eisdem primis undecim capitulis explicat Apostolus; sic enim Judæos et gentes docet justificationem Christi per fidem ipsis esse merè gratuitâ datam, ut simul utriusque partis factum deprimat, reliquæ Judaicæ stirpis, exemplo conversarum gentium provocatæ, Christi fidem suscipient et salvabuntur. Secundam Epistolæ partem in illis eisdem primis undecim capitulis explicat Apostolus; sic enim Judæos et gentes docet justificationem Christi per fidem ipsis esse merè gratuitâ datam, ut simul utriusque partis factum deprimat, reliquæ Judaicæ stirpis, exemplo conversarum gentium provocatæ, Christi fidem suscipient et salvabuntur.

Secundam Epistolæ partem in illis eisdem primis undecim capitulis explicat Apostolus; sic enim Judæos et gentes docet justificationem Christi per fidem ipsis esse merè gratuitâ datam, ut simul utriusque partis factum deprimat, reliquæ Judaicæ stirpis, exemplo conversarum gentium provocatæ, Christi fidem suscipient et salvabuntur.

Secundam Epistolæ partem in illis eisdem primis undecim capitulis explicat Apostolus; sic enim Judæos et gentes docet justificationem Christi per fidem ipsis esse merè gratuitâ datam, ut simul utriusque partis factum deprimat, reliquæ Judaicæ stirpis, exemplo conversarum gentium provocatæ, Christi fidem suscipient et salvabuntur.

Secundam Epistolæ partem in illis eisdem primis undecim capitulis explicat Apostolus; sic enim Judæos et gentes docet justificationem Christi per fidem ipsis esse merè gratuitâ datam, ut simul utriusque partis factum deprimat, reliquæ Judaicæ stirpis, exemplo conversarum gentium provocatæ, Christi fidem suscipient et salvabuntur.

totum mundum, ita ut occasione facturæ unius anguli orbis terræ, qui rejecit Christum, fides annuntiata sit gentibus toto orbe diffusis; et diminutio subjecto Judæorum, quâ factum est ut pauci ex ipsis fidem suscipiant, *divitiam gentium*, id est, occasio fuerit cur innumerabiles quodammodo gentes conversæ sint; *quantò magis plenitudo eorum!* Hoc est plenaria omnium Judæorum conversio in fine mundi, quâ magis erunt divitiæ gentium et mundi! nam gratia Christi erit tunc affluentior tam in Judæos quam in gentiles, ait Chrysostomus; ultima enim Christi liberalitas, postquam interibit mundus, erit abundantissima. *Dico enim vobis gentibus...* quod si aliqui ex ramis facti sunt, id est, aliqui ex Judæis ab arbore, seu à fide et justitiâ suorum parentum exciderint, eò quod fidem quam in Christum venturum habuerant, in eum venientem abjecerint; *ita autem, o popule gentilis, cum oleaster esses, insertus es in illis;* hoc est, cum prius esses oleaster, seu populus sylvestris, profanus et infidelis, ex profanis et infidelibus oriundus, insitus es inter illos ramos eidem trunco et radici sanctæ, ac particeps factus fidei, gratiæ et pinguedinis Spiritus sancti, quam antiqui patriarchæ seu Judæorum parentes habuerunt; noli gloriari se superbiere, sed time ne tibi contingat, ut etiam propter superbiam tuam à radice fidei excideris.

Tertiam Epistolæ partem Apostolus inchoat à capite 12, et in ea usque ad finem altercationem inter illos fideles componit, ipsos ad unitatem et pacem adhortans, varia tradens documenta moralia quibus ad vitam piè christianèque ducendam eos informat. Inprimis ipsos à vitis seculi revocat et deinde eos provocat ad charitatis officia mutuo præstanda, et ad obediendum superioribus ac magistratibus. Unde priores due partes sunt dogmaticæ, tertia verò est ethica et moralis.

QUESTIO III.

Quâ lingua scripta sit hæc Epistola.

Respondeo: Scripta fuit lingua Græcâ. Probat, quia Latina editio abundat græcismis, et est ex textu Græco ad litteram et apicem expressa; dicitur enim cap. 1, v. 31: *Sine offensione, sine fædere, sine misericordiâ,* quæ eodem modo habentur in textu Græco, quia in lingua Græcâ sic optimè exprimitur, non tamen in Latinâ. Unde si Latinè scripsisset, melius posuisset: *Invianos; fædiferagos; immisericordes.*

Dices: Nulla est ratio cur Romanis scripsisset Græcè, sed potius illis, utpote Latinis scripsisset Latine. — Resp.: Neg. assump.; ratio enim est quod hæc Epistola continet præcipua christianæ religionis ac fidei dogmata, adeoque quamvis sit directa ad Romanos, tamen erat utilissima et futura necessaria etiam aliis Ecclesiis. Deinde hæc Epistola non dirigitur solum ad Latinos, sed etiam ad Judæos. Porrò non omnes Judæi noverant linguam Latinam, nec omnes Latini Hebræam, sed ambo noverant Græcam. Erat autem necessarium ut Apostolus scriberet lingua utrique parti notâ. Quod autem lingua Græcâ Judæis et variis aliis gentibus esset passim nota, patet ex Ci-

cerone, qui oratione pro Archia poeta dicit: *Græcæ autem (linguæ) loquuntur in omnibus fermè gentibus; Latina suis finibus exiguis sanè continetur.* Quòd verò Romæ tum lingua Græcæ esset passim nota omnibus, patet ex Juvenali, qui, satyrâ 3, dicit se idèò odisse Romanum:

*Non possum ferre, Quirites,
Græcam Urbem.*

Agit autem de Româ.

CAPUT PRIMUM.

Apostolus docet gentiles non suis meritis ad Evangelium esse vocatos propter virtutes aliquas morales, sed per Christi gratiam. Nam, licet eorum sapientes per philosophiam Deum cognoverint, non tamen sicut Deum glorificaverunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et multa peccata gravissima, nulla merita bona habuerunt.

QUESTIO UNICA.

An tempore quo hæc Epistola est scripta Evangelium fore prædicatum per totum mundum.

Vers. 1. — *Paulus, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, id est, vocatus ad apostolatum, seu vocationem apostolus.* Nomen autem *Apostolus* est verbum Græcum, et idem significat quod Latine *missus*. Licet verò hoc nomen, utpote genericum, omnibus Evangelii prædicatoribus tribui possit, tamen per excellentiam illis tantummodo tribuitur qui à Christo immediate tanquam legati de latere, missi sunt ad prædicandum in toto mundo Evangelium, ad fundandas ubique Ecclesias, cum potestate generalissima, et aliquo modo simili illi quam Christus accepit à Patre, et de quâ ait, Joan. 20, v. 21: *Sicut misit me Pater et ego mitto vos. Interim, cum dicitur apostolus, si non exprimitur quis apostolus, non intelligitur nisi Paulus, inquit S. P. Aug., lib. 5 ad Bonifac., cap. 3, quia pluribus Epistolis est notior, et plus omnibus laboravit.*

Segregatus in Evangelium Dei, id est, peculiariter à Deo electus ex hominibus omnibus et apostolis, tanquam vas et organum singulare, ad portandum nomen Christi coram gentibus et regibus, etc., ut dicitur Act. 9, v. 15. Nemo enim apostolorum Evangelium Christi tam latè per orbem terrarum sparsit quam Paulus, utpote qui illud tam in Occidente quam in Oriente latissime propagavit. *Segregatus, seu electus, inquam, primò, aeternâ Dei prædestinatione seu præordinatione; segregatus deinde in tempore à Spiritu sancto, qui Act. 5 jussit segregari Saulum et Barnabam in opus ad quod assumpserat eos.*

Vers. 8. — *Gratias ago Deo meo per Jesum Christum, auctorem scilicet gratiarum actionis, quia auctor fuit beneficiorum propter quæ gratias ago. Pro omnibus vobis, qui beneficia illa accepistis, quæ sunt materia gratiarum actionis. Quia fides vestra annuntiat in universo mundo.* Circa hæc verba oritur questio an tempore quo Paulus hanc Epistolam scripsit, fides per omnes mundi partes fuerit divulgata. Et licet de isto questione etiam quædam dixerimus in Concord. evang., cap. 23, quest. 5, tamen ibidem suffi-

cienter discussa non fuit, et idèò jam hic ex professo pertractanda est. Itaque

Resp. et dico: 1° Tempore quo Paulus scripsit hanc Epistolam, fides fuit divulgata per omnes præcipuas partes tunc noti orbis terrarum, quousque Romanum se extendebat imperium.

Prob. 1° quia textus hic idè clare insinuat; 2° quia infra, cap. 10, v. 18, Apostolus dicit: *Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum;* atqui hæc verba, quæ desumpta sunt ex Psal. 18, quamvis litteraliter intelligantur de prædicatione cœli et astrorum, ac totius creaturæ, quæ omnibus annuntiat creatorem suum, tamen illa hic in sensu mystico seu allegorico Paulus de prædicatione Evangelii per apostolos Christi exponit, si quidem agit de verbo et Evangelio Christi Redemptoris, ac Mediatoris, quod fuit mysterium absconditum à seculo, neque ex creaturarum contemplatione disci potuit, sed verbo prædicationis evangelicæ debuit annuntiari ab apostolis, aliisque missionariis, qui sunt quasi cœli quidam mystici, in quantum per contemplationem elevati sunt à terrâ, et fervore charitatis orbem terræ circumcurrerent, salutarem gratiæ imbrem pluant super electos, fulgura et tonitrua divinæ iræ super reprobos. Ergo tempore apostoli Pauli fuit fides annuntiata, et Evangelium prædicatum per præcipuas mundi partes.

Obj. 1°: In textu capituli 10 dicitur quod in omnem terram exiverit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum; atqui hoc non videtur posse intelligi de prædicatione apostolorum, quandoquidem ipsi usque ad fines orbis terrarum fidem non disseminaverint; ergo, etc.—Resp.: Neg. min., quia, etsi tempore apostolorum Evangelium non fuerit prædicatum in omnibus omnino mundi partibus, fuit tamen prædicatum in omnibus ferè mundi partibus tempore illo notis. Primò enim apostoli illud cœperunt prædicare in Asia, deinde Matthæus promulgavit in Æthiopiâ, Thomas in Indiâ, Andreas in Achaiâ, Petrus et Paulus in Occidente, etc. Hoc autem sufficit ut dicatur prædicatum in omni terrâ, seu in universo mundo, sicut dicitur Luca 2 exiisse edictum ut describeretur universus orbis, non omnis omnino, sed qui tunc obediens Romanis. Proinde in his et similibus textibus est locutio hyperbolica; sicut quando dicimus Romanos universum mundum occupasse.

Nec obest quòd addatur, *in fines orbis terræ, quia rursus per fines terræ non intelliguntur ultimi et extremi limites mundi, sed fines earum regionum quæ tunc notæ erant et inhabitabantur, eo ferè modo, quo Matth. 12 regina Saba dicitur venisse à finibus terræ ad audiendam sapientiam Salomonis. Unde orbis terræ Græcè dicitur *ὁ οὐρανός*, id est, habitabilis, sive ea quæ habitat, ut bene reflectit Estius.*

Inst.: Nequidem per omnes istas partes apostoli, utpote numero tantum tredecim aut quatuordecim, videntur potuisse Evangelium prædicare; ergo.—Resp.: Dist. ant.: Per se solos, concedo; per se et alios

episcopos ac sacerdotes quos ordinârunt, et ad prædicandum miserunt, nego anteceden.

Obj. 2° cum Erasmo: Romani ab initio in fide malè instructi fuerunt, et in hæc Epistola Paulus ipsos corrigit et benè instruit; ergo tempore quo hæc Epistola scripta fuit, Evangelium nondum prædicatum erat per totum mundum.—Resp.: Neg. ant.; non enim Apostolus gratias ageret Deo, eò quòd fides Romano- rum annuntiaretur in universo mundo, si hæc mala atque perversa fuisset. Et infra, cap. 15, v. 14, vocat Romanos plenos omni scientiâ, quod rursus non faceret, si in fide fuissent malè instructi.

Obj. 3°: S. P. Aug., epist. 80, ad Hesychium, reflectens ad supra citata Apostoli verba: *In omnem terram, etc., ait: Quamvis locutus sit (Apostolus) præteritii temporis verbis, tamen quod futurum fuerat dixit, non quod jam factum atque impletum;* ergo Augustinus censet Evangelium tunc nondum fuisse prædicatum per totum mundum.—Respond.: Disting. consequent.: Censet non fuisse prædicatum per totum mundum, id est, omnibus orbis terrarum populis, concedo; plurimis, et quaquaversum tunc notis nationibus, nego consequentiam. Nam primò in eadem Epistola admittit in occidentalibus partibus Ecclesiam pervenisse usque ad litora Oceani; secundo ibidem docet quòd omnia ista quæ Matthæus, cap. 24, Marcus 13, et Lucas 21, scribunt de abominatione desolationis, quæ prædicta est à Daniele propheta, cap. 9, fuisse omnino impleta in excidio Jerosolymitano; atqui tamen S. Marcus ibidem apertè insinuat prius Evangelium fore prædicandum per totum mundum, quam futura sit ista abominatio desolationis, et occisio apostolorum; ait enim v. 10: *Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium;* et tunc, v. 11, subnectit occidendos fore apostolos, et futuram istam abominationem desolationis à Daniele prædictam. Interim

Dico 2°: Tempore apostolorum ad remotiores mundi nationes Evangelium nondum perlatum erat; imò nec hodieum forsân omnibus omnino mundi gentibus annuntiatum est.

Probatur, quia S. Aug. in præcitatâ epistola docet quòd in Africâ suo tempore essent adhuc barbære nationes innumerabiles, quibus tunc nondum erat prædicatum Evangelium. Similiter et nos novimus illud non fuisse prædicatum in Indiis occidentalibus seu Americâ, nisi circa tempora Philippi II, regis Hispaniæ. Unde si supra dicta verba intelligantur de prædicatione Evangelii per omnes omnino mundi partes (quemadmodum et intelligi possunt), certum est quòd tempore apostolorum ista prædicatione nondum fuerit completa, sed tantum sit complenda ante finem mundi.

Obj. 4°: Apostolus utitur verbis præteriti temporis; ergo eo tempore debuit prædicatum Evangelii omnino fuisse completa. Resp.: Neg. consequ.; nam et David, quo usus est teste, non ait: *In omnem terram exiurus, sed: Exiit sonus eorum, quod utique nondum factum erat; quale est etiam illud (psal. 21): « Pederunt ma-*

nus meas et pedes meos; quod tam longè postea factum novimus, inquit S. Aug., loco supra citato. Verba itaque Apostoli habent vim præteriti temporis simul et futuri, et significant in omnem terram modò exisse sonum Evangelii, et etiam adhuc exiturum, quemadmodum verba Christi, Joan. 15: *Omnia quæcumque audivi à Patre meo nota feci vobis, significant: Modò nota feci, et adhuc facturus sum, ut observavimus in Concord. evang., cap. 23, quæst. 2.*

Obj. 2°: Vaticinium illud Davidis de prædicatione Evangelii per omnes nationes, tempore apostoli Pauli debuit fuisse impletum; ergo non possunt præcitata Apostoli verba intelligi de prædicatione Evangelii per omnes omnino mundi partes. Prob. ant., quia Apostolus per ista verba vult excludere excusationem ignorantie mysterium fidei, non tantum à Judæis, sed etiam à gentibus; atqui hoc secundum hanc opinionem non potisset facere, quandoquidem non sit ratio auferendi excusationem infidelibus per hoc quod in futurum erant audituri, ut docet S. Thom. 1-2, q. 106, a. 4, ad 4; ergo.—Resp.: Disting. ant.: Debuit fuisse impletum quoad præcipuas suas partes, concedo; quoad omnes omnino, nego anteceden. Hinc etiam distinguo majorem probationis: Vult excludere istam excusationem à pluribus gentibus, imò à majori earum parte, concedo; ab omnibus prorsus gentibus, nego majorem. Et similiter distinctâ minore, ruit consequentia.

Petes quod intelligat Apostolus, v. 17, de Evangelio dicens: *Justitia enim Dei ex eo revelatur ex fide in fitem.*—Resp.: Enim loco citato agere de justitiâ Dei, non quâ Deus justus est, sed quâ homines justos facit. *Hæc justitia, quæ in veteri Testamento velata erat in novo revelatur, inquit S. P. Aug., lib. de Spirit. et Litt., cap. 11: Ex fide in fidem.* Hoc multis modis intelligi potest: primò, ex fide veteris Testamenti procedendo in fidem novi Testamenti; in utroque enim per fidem Christi vel nascitur, vel nati fit justificatio; secundo, *ex fide annuntiantur in fidem obedientium, seu audientium, inquit S. Aug. ibidem; tertio, ex fide minori, seu alienius articuli, in fidem majorem, seu aliorum articulorum.* Sic dicitur 2ad Cor., cap. 3: *A claritate in claritatem; et psal. 85: Ibunt de virtute in virtutem.* Et omnes hæc expositiones conveniunt littere; unde Apostolus addit: *Justus autem ex fide vivit, quod desumptum est ex Habacuc 2.*

CAPUT II.

Judeos ethnicorum reprehensores ostendit inexcusabiles, atque demonstrat eos, quamvis habent legem scriptam, quæ docet ipsos quid sit faciendum aut omittendum, non idcirco esse meliores gentilibus, si hi servent legem Dei, scriptam non in tabulis Moysis, sed in cordibus suis.

QUESTIO UNICA.

Quomodò intelligendâ sint verba versus 14.

Postquam Apostolus dixisset non esse acceptionem personarum apud Deum, et non auditores, sed fa-

ctores legis fore justificandos, subjungit, v. 14: *Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex.* Pelagiani quondam docuerunt apostoli Pauli in hoc loco mentem esse quod varii gentes sine fide et gratiâ Christi per solas naturae vires fecerint ea quae legis sunt, id est, observaverint et impleverint legem Dei. Haec doctrina, utpote haeretica, damnata est in concilio Milevitano, can. 5. Nonnulli Catholici, praesertim recentiores interpretes, inter quos Casetanus, exponunt praecitatum textum de gentibus à fide Christi alienis, non omnia, sed tantum aliqua quae legis sunt faciunt, puta honorare parentes, subvenire oppressis, et caetera hujusmodi opera moraliter bona, quae sine gratiâ Dei fieri possunt. Verum alii exponunt istum textum de gentibus fide Christi imbutis, et per ejus gratiam ea quae legis sunt faciunt, sive Christi adventum praecesserint, sive secuta sint; et horum expositio est genuina, atque

Prob. 1° quia apostolus agit de iis gentibus quibus in extremo judicio pro bonis operibus dabitur vita aeterna; item de gentilibus, qui apud Deum justi sunt, ut patet ex versu 13; atqui hi omnes fide et gratiâ Christi debuerunt esse imbuti, quandoquidem certum sit neminem sine fide et gratiâ Christi justificari, et vitam aeternam consequi posse; ergo, etc. Prob. maj., quia postquam versibus praecedentibus dixerat tribulationem et poenam à Deo infligendam omni homini operanti malum, Judaeo primum, et deinde Graeco, hoc est gentili, subjungit gloriam et vitam aeternam reddendam omni operanti bonum; ait enim, v. 10: *Gloria, et honor, et pax omni operanti bonum, Judaeo primum, et Graeco;* ubi gloriae et honori pacem adjungit, ut significet bene operantibus futuram omnium bonorum quietam, perpetuam, certam ac securam possessionem, ut communiter exponunt interpretes; adeoque loquitur de gentilibus qui in extremo judicio pro bonis operibus recepturi sunt vitam aeternam.

Prob. 2° quia Apostolus, postquam demonstraverat tam gentiles quam Judaeos qui legem divinam impleverant, coram Deo justos esse, et mercedem aeternam recepturos, pro ratione subjungit, v. 14. *Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, etc.* atque haec ratio non subsisteret, si ageret de gentilibus à fide Christi alienis; ergo, etc.

Prob. 3° Illae gentes de quibus agit Apostolus, pertinent ad Evangelium, hoc est, ad fidem Christi; atqui similes non agunt bonum solis naturae viribus; ergo.

Prob. maj. ex S. P. Aug., qui lib. de Spir. et Litt., cap. 26, exponens praefatum Apostoli textum, ait: *Profecio ad Evangelium pertinent gentes, quibus lex in cordibus scripta est. Eis quippe credentibus et virtus Dei est in salutem. Quibus autem gentibus et gloriam et honorem pacemque promitteret, extra ad Evangelii gratiam constitutus? Quia enim... non*

auditores, sed factores legis justificantur, ideo sive Judaeus, sive Graecus, hoc est, quilibet ex gentibus crediderit, salutem in Evangelio pariter habebit... Unde autem factorem legis Graecum justificari diceret, sine gratiâ Salvatoris? Ex quibus patet S. Augustinum omnia quae supra dicta sunt confir-
mare, atque Apostoli textum de gentibus fide Christi imbutis exponere. Eodem modo etiam exponunt S. Fulgentius, lib. de Gratiâ Christi, cap. 25 et 26; Prosper, lib. contra Cassianum, cap. 22; et S. Thomas in illum Pauli locum; item 1-2, q. 109, a. 4, ad 1.

Solvuntur argumenta.

Obj. 1°: Ratio seu causalis illa: *Cum enim gentes, etc.*, non refertur ad illud quod proxime praecessit, nempe: *Factores legis justificabuntur*, sed ad illud quod ante dixerat, scilicet: *Quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*, ergo Apostolus non agit de gentibus fide Christi imbutis. — Resp.: Neg. ant.; tunc enim sensus Apostoli esset ineptissimus, imò falsus, siquidem falsa est haec propositio: *Quia gentes naturaliter ea quae legis sunt, seu opera moraliter bona fecerunt, ideo peribunt.* Deinde verba quae v. 15 subjungit, evincunt hanc expositionem esse falsam; dicit enim ibidem quod istae gentes in die judicii sint defendendae et salvae futurae.

Inst.: Gentes illae non poterunt defendi in die judicii ad salvam fieri: nam verbum *defendentibus* citato versu tantum extenditur ad gentiles, quos excusabit aliorum bonorum operum à se factorum cogitatio seu conscientia. — Resp.: Neg. assumpt.; nam sicuti illi quos cogitatio seu conscientia accusabit, pro malis operibus recipient poenam, sic illi quos conscientia defendet, pro bonis operibus recipient praemium. Jam autem nemo recipit praemium in die judicii pro operibus solum naturaliter bonis; ergo verbum *defendentibus* non extenditur ad similes gentiles, sed ad eos qui totam legem divinam observaverunt. Et id Paulus praecitato versu satis insinuat per particulam *etiam*, ac si diceret: *Cogitationibus accusantibus, aut etiam* (quod ad bonos aut ea quae legis sunt facientes atinet) *defendentibus.*

Obj. 2°: Apostolus aperte dicit quod gentes ea quae legis sunt naturaliter faciunt; atqui opera fidei, atque meritoria non possunt dici naturaliter facta; ergo, etc. — Resp. cum S. P. Aug., lib. 4 contra Julianum, cap. 5: *Ideo dicuntur sine lege naturaliter ea quae legis sunt facere, quia ex gentibus venerunt ad Evangelium, non ex circumcissione, cui lex data est, et propterea naturaliter, quia ut crederent, ipsa in eis per gratiam correcta est natura.* Itaque *naturaliter* hic designat naturam, nullam quidem lege Mosaicâ, sed tamen fide Christi et gratiâ adjutam; ac proinde natura hoc loco opponitur tantum legi scriptae tanquam paedago hominem extrinsecus dirigenti, non vero gratiae intrinsecus adjuvanti.

Obj. 3°: Apostolus loquitur de gentibus quae legem non habent; atqui hoc non potest intelligi de gentibus ad fidem conversis, quandoquidem istae praeter

legem naturae, cunctis hominibus insitam, legem habeant Christi, sicut et Paulus de se testatur 1 Cor. 9, dicens se sine lege non esse, sed esse in lege Christi; ergo, etc. — Resp.: Disting. maj.: Loquitur de gentibus quae legem non habent in tabulis aut membranis scriptam, concedo; quae legem fidei non habent, nego majorem, ac dico Apostolum ab illis tantum velle removere Mosaicam, non verò legem fidei; nam gentiles pro operum legem traducti non sunt ad fidem, quemadmodum Judaei, quibus sua lex paedagogus fuit ad Christum.

Inst.: Apostolus, v. 14, addit: *Ejusmodi, id est, tales homines gentiles, legem non habentes*, id est, legem scriptam, qualem Judaei habent, ipsi sibi sunt lex, hoc est, natura eorum rationalis, sive lumen naturae est ipsis pro lege; atqui nullus per lumen naturae potest noscere fidei mysteria; ergo Apostolus non agit de gentibus fide imbutis. — Resp.: Disting. maj.: Natura eorum rationalis, dictamine rectae rationis, simul fide illuminata, est ipsis pro lege, concedo; solo dictamine rectae rationis illuminata, nego majorem, et conformiter distinctâ minore, nego consequentiam, ac dico tales gentiles novisse quid agere et omittere, item quid credere debuerint, quia in eis per gratiam correctâ fuit natura, ut supra ex S. Aug. dictum est.

Obj. 4°: Si Apostolus ageret de gentilibus qui per bona opera justificati sunt apud Deum, sibi contradiceret. Prob. assumpt., quia cap. 3 docet hominem non justificari per bona opera, sed per solam fidem; ait enim ibidem, v. 24: *Justificati gratis per fidem;* item, v. 28: *Arbitratur hominem justificari per fidem sine operibus legis.* — Resp.: Neg. assumpt., et ad textus objectos dico cum S. P. Aug., lib. de Gratiâ et libero Arbitrio, cap. 7: *Apostolus hoc dixit, non quia negavit aut evacuavit opera bona, cum dicit (nimirum hic, cap. 2, v. 6) Deum unicuique reddere secundum opera ejus; sed quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides, ac per hoc ab illo sunt nobis opera iustitiae, à quo est ipsa fides, de qua dicitur: « Justus ex fide vivit. »* Itaque Apostolus hoc dicit contra Judaeos, qui in lege (Mosaicâ) gloriabantur, et libero arbitrio suo legem sufficere (ad justificationem) arbitrabantur, ut rursus docet S. Aug., serm. 15, de Verbis Apostoli.

Obj. 5°: Quidam ex Patribus Graecis, videlicet S. Chrysostomus, Theodoretus et Eucumenius in Commentariis hujus capituli; item ex Latinis S. Cyprianus, lib. 3 ad Quirinum, cap. 99, et S. Hieron., epist. 151, intelligunt praefatum Apostoli locum de gentilibus, opera duntaxat naturaliter bona faciuntibus, etc. Resp.: Neg. ant., quia Chrysostomus, et post eum Theodoretus pro exemplis afferunt eos gentes qui Deo per fidem placerunt, ut Melchisedech, Job, etc. Similiter Eucumenius, exponens illud: *Pax omni operanti bonum, Judaeo primum et Graeco*, dicit per Graecum ibi intelligi verum Dei cultorem ac fidelem. S. Cyprianus autem in loco objecto ne vel verbum desperat; et S. Hieron. illud verbum na-

turaliter eatenus tantum urget, ut ex eo loco Pauli demonstret legem naturalem scriptam esse in cordibus hominum, et nullum esse qui eam ignoret. Hoc autem nostrae expositioni minime est contrarium.

Petes quomodo Paulus hic, v. 25, dicat: *Circumcisio quidem prodest, si legem observet*, quandoquidem 1 Cor. 7, v. 19, et ad Galat. 5, v. 6, dicat neque circumcissionem valere quidquam, neque praetium, sed finem quae per charitatem operatur. — Resp. circumcissionem prodesse, in quantum faciebat Judaeos esse ex populo Dei signato, cui Deus crederat sua eloquia, ut habetur cap. seq., v. 2. Unde sensus est: Circumcisio prodest Judaeo legem observanti, quia circumcissionem bene utitur. Nam qui legem observat, circumcissionem quam in carne accepit transfert ad spiritum, dum quod circumcisio carnis significatur, id est, vitiorum amputatio et fuga, in ipso impletur. Circumcisio enim signum quoddam erat Judaeum commonefaciens cor esse circumcidendum, secundum illud Jeremiae 4: *Circumcidimini Dominio, et auferite praecipua cordium vestrorum.* Ita Estius in Epist. autem ad Cor. et ad Galat. Apostolus agit de circumcissione nude secundum se spectatâ, et sic nihil proderat; nam eatenus erat infirmum et egenum elementum.

Quia in cap. 3 non occurrunt nisi quaestiones theologicae, ideo illud transilimus.

CAPUT IV.

Cap. 3 docuerat Apostolus hominem justificari per fidem Christi sine operibus legis Mosaicae; et id hoc cap. 4 probat exemplo Abraham, qui non ex operibus propria virtute factis, sed ex fide justificatus est. Ostendit deinde quod, sicut Abraham nondum erat circumcisus, quando justificatus est per fidem, ita justificatio per fidem etiam ad gentiles inexcircisos, et non tantum ad Judaeos circumcisos pertineat.

QUAESTIO PRIMA.

Ex qua fide dicitur Apostolus Abrahamum fuisse justificatum.

Resp.: Ex fide qua Abraham Deo crediti semen suum fore multiplicandum instar stellarum caeli; item ex fide qua crediti sibi posteros ex Sarâ sterili nascituros.

Probat prima pars, quia hic, v. 3, dicit Apostolus Abrahamum esse justificatum ex ea fide qua crediti Deo promittenti, Gen. 15, v. 6; ait enim: *Quid dicit Scriptura? (nempe Gen. 15): Crediti Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam;* atqui Gen. 15 crediti Deo promittenti semen suum fore multiplicandum sicut stellas caeli; ergo, etc. Probat secunda pars, quia Apostolus, postquam hoc capite probasset justificationem non esse ex operibus legis Mosaicae, sed ex fide Christi, id rursus confirmat ex justificatione Abrahami, v. 18, de ipso ita scribens: *Contra spem, id est, contra id quod naturaliter sperare poterat, in spem credidit, hoc est, fidem habuit promissis divinis, et inde spem conce-*

pit de semine sibi nascituro ex uxore sterili. Et deinde subiungit, v. 19: *Non est infirmatus fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam ferè centum esset annorum, nec emortuum tuam Saræ.* Ex quibus formatur hoc argumentum: Apostolus docet Abrahamum esse justificatum ex fide quâ Deo credidit, dum jam erat propè centenarius; atqui tunc credidit ex Sarâ sibi nasciturum Isaac, et ex hoc omnes istos posteros, uti refertur Gen. 17, v. 16 et 17, et hic etiam satis insinuat Apostolus; ergo.

Obj. 1°: Abraham non tunc demùm quando hoc credidit quod de eo Scriptura commemorat, Gen. 15, justificatus fuit, sed diù ante, nempe ab initio vocationis suæ, quando, Gen. 12, dictum est ei: *Egrederere de terrâ tuâ, etc.*; nam tunc describitur ut vir justus, utpote fidelis et obediens Deo, et ut talis etiam laudatur ad Heb. 11 et alibi. Ergo non potest dici Abrahamum fuisse justificatum ex fide quam habuit de multiplicatione seminis sui, et de nascituro Isaac; aliis enim ex exemplo Abraham non bene probasset Apostolus impium justificari ex fide Christi. — Resp.: Disting. conseq.: Non potest dici ex illâ fide eum fuisse justificatum justitiâ primâ, id est, ex inimico Dei factum amicum, concedo; justitiâ secundâ, hoc est, ex minori amico factum majorem, nego consequentiam, ac dico quòd ista fides ipsi valuerit ad incrementum justitiæ, tum ratione difficultatis objecti, tum ratione modi, quia rem naturaliter impossibilem sine aliâ diffidentia promptissimè ardentem in Deum affectu credidit. Optimè autem ex allegato exemplo Abraham probavit Apostolus impium ex fide Christi justificari, siquidem argumentum ejus concludit à fortiori, ita ut sensus ejusdem sit hic: Si Abraham, antea justus, adhuc justificatur ex fide et per gratiam fidei, non autem ex operibus legis, majori igitur ratione, uti in fine capitis concludit, ex impio justus quis primùm efficitur per fidem, et non per opera legis.

Obj. 2°: Nullus unquam potuit justificari sine fide Dei Remuneratoris, ut docet Apostolus ad Heb. 11, v. 6; item sine fide Mediatoris seu Salvatoris, ut docent communiter omnes SS. Patres; atqui fides quâ credidit Abraham semen suum fore multiplicandum, etc., non erat fides Dei Remuneratoris et Mediatoris; ergo ex virtute hujus fidei non fuit justificatus. — Resp.: Disting. conseq.: Ex virtute hujus fidei solius non fuit justificatus, concedo; ex virtute hujus fidei, rout erat conjuncta fidei Dei Remuneratoris ac Mediatoris, nego consequentiam: nam et antiqui patriarchæ habuerunt fidem Dei Remuneratoris ac Mediatoris, ut docetur in tractatu de Fide. Imò quòd Abraham habuerit fidem explicitam mysterii Incarnationis, satis clarè eruitur ex Joan. 8, v. 56; item ex Gen. 12, v. 3; et ex cap. 18, v. 18, id deducit S. Hieron. lib. 1, in Matthæum.

Obj. 3°: Postquam, Gen. 17, Abraham à Deo revelatum erat quòd ex Sarâ sterili esset habiturus filium, v. 17 subiungitur: *Cecidit Abraham in faciem suam, et risit in corde suo, dicens: Putasne, centenarius nascetur*

filius, et Sara nonagenaria pariet? atqui hæc verba videntur innuere Abrahamum, saltem in initio, non satis firmiter divinis promissis credidisse; ergo. — Resp.: Neg. min.: nam illa verba non dixit quia diffidebat divinæ promissioni, sed quia mirabatur omnipotentiam Dei, ejusque erga se munificentiam, ac noscere cupiebat quâ ratione promissum illud, quod humanas vires excedebat, esset perficiendum; eodem serè modo quo illud inquisivit D. Virgo, auditio nuntio partûs Christi, dicens Lucæ 2: *Quomodo fiet istud?* Hinc S. P. Aug., reflectens ad illum Abrahami risum, lib. 16, de Civ. Dei, cap. 26, ita scribit: « Risus Abraham exultatio est gratulantis, non irrisio diffidentis. Verba quoque ejus in animo suo: *Si mihi centum annos habenti nascetur filius, et si Sara nonagenaria annorum pariet, non sunt dubitantes, sed admirantis.* » Similiter loquitur S. Ambros., lib. 1, de Abraham dicens: *Risus ille non incredulitatis, sed exultationis fuit indicium.*

Obj. 4°: Quamvis Sara, Gen. 18, ab angelo audiret se parituram filium, gaudio perfusa sit, tamen quia ibidem, v. 10, dicitur risisse post ostium tabernaculi, interpretes colligunt Saram firmiter non credidisse promissioni divinæ; ergo idem videtur colligendum ex risu Abraham. — Resp. quòd interpretes hoc ex risu secundùm se spectato non colligant, sed quia Sara propter istum risum, v. 15, legitur ab angelo reprehensa. Unde S. P. Aug., lib. 16, de Civ. Dei, cap. 31, de risu Saræ ita scribit: « Risus ille etiam gaudii fuit, tamen plenæ fidei non fuit. Post ab eodem angelo etiam in fide confirmata est, » nimirùm dum, v. 18, ei dixit: *Namquid Deo quidquam est difficile?*

Obj. 5°: Abraham, postquam, Gen. 17, v. 17, in corde suo dixerat: *Putasne centenarius, etc.*, v. 18, ulterius pergit, et Deum alloquitur hoc modo: *Utinam Ismael vivat coram te!* atqui hoc videtur dixisse ex quâdam diffidentia; verba enim illa hunc habent sensum: Ex Sarâ prolem quam sperare non possum minimè peto, sufficit votis meis si Ismaelem, quem mihi dedisti, in vitâ conserves; ergo Abraham in fide hæsitavit. — Resp.: Neg. min. et rationem ei adjectam; nam verba illa tantùm dixit ex humilitate, quæ se indignum reputabat iam grandi miraculo quod promittebatur, quasi diceret: Multùm ac satis mihi præstitis, si promissionem, quamdam mihi factam, adimpleas in Ismaele. Constat enim Abrahamum se valdè humilissimè coram Deo.

Obj. 6°: S. Chrysost., hom. 6 de Prænitentiâ, ait: « Deus permisit justos proprium penes arbitrium humanis erroribus incurvari, non ipse jam ad peccatum impellens, sed arbitrio permittens secundùm proprium natum ambulare. Sic itaque infidelitate sanctus peccavit Abraham. » Item S. Hieron., lib. 1 adversus Pelagianos, cap. 10, dicit: « Abraham et Sara, auditâ repositione filii Isaac, ridet in corde suo, et tacita cogitatio non latet scientiam Dei. » Arguuntur in risu, et ipsa cogitatio, quasi pars infidelitatis, reprehenditur. — Ergo fides Abraham non

fuit firma. — Resp.: Præterquam quòd isti sententiæ resistant S. P. Aug. et S. Ambros., etiam eidem maxime hoc capite adversatur Apostolus; ait enim v. 19: *Non infirmatus est fide, etc.*, id est, in fide non vacillavit; item v. 20: *In repositione etiam Dei non hesitavit diffidentia.* In textu Græco habetur: *Ad promissionem autem Dei non hesitavit incredulitate.* Ad quæ verba reflectens S. Chrysost., serm. in hoc Pauli caput, ita loquitur: « Non dixit illum non incredulum fuisse, sed non hesitasse, hoc est, ne animo quidem suspensio, incipit ac dubio fuisse. » Quare illud quòd alibi dixit, hic censendus est tacite retractasse. Idem fecisse censetur S. Hieron., dum in cap. 5 ad Galat. scribens, dixit sequentia: « Creditit Abraham Deo... Saram nonagenariam et sterilem confidens esse parituram... Quicumque igitur credunt, benedicuntur cum fidei Abraham, qui ob egregiam in Deum fidem primus in eum credidisse narratur. »

QUESTIO II.

De quibusdam aliis hic spectantibus.

Quæres 1° quid velit significare Apostolus v. 2, ubi dicit: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* — Resp.: His verbis significat Abrahamum neque per circumcisionem, neque per opera, solis naturæ viribus facta, justitiam consecutum fuisse. Unde in istis verbis continetur hoc argumentum: Si Abraham ex operibus justificatus est, et non ex fide, habet unde gloriatur, unde se jactet apud homines, tanquam justum, sed non apud Deum, quia talis justitia non est justitia Dei; atqui tamen certum est quòd Abraham habuerit gloriam apud Deum, ergo non ex operibus justificatus est. Per hoc tamen non significat Apostolus eum qui ex operibus justificatus videtur, meritò posse gloriari apud homines, sed id tantùm transmittit sui gratis concedit, ita ut sensus sit: Etsi forte, quod nunc non discuto, de snâ operum justitiâ apud homines gloriari possit, qui tantùm videtur ea quæ foris sunt, haudquam tamen habet unde gloriatur apud Deum, qui videt abscondita cordis: nam ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo, supra, cap. 5, v. 20.

Quæres 2° ad quid referatur verbum *quomodo*, dum dicitur v. 10: *Quomodo reputata est* (scilicet fides ad justitiam) *in circumcisione, an in præputio?* — Resp. illud ad qualitatè sem conditione personæ referri. Sensus enim est: Qualis est in quo statum erat Abraham, quando ei fides ad justitiam reputata est? Num circumciscus jam erat, an adhuc præputiatus? Hunc esse hujus loci sensum patet ex textu Græco, qui ita habet: *In circumcisione existente* (Abrahamo), *an in præputio?* Deinde ad hanc interrogationem respondet Apostolus, et ait: *Non in circumcisione, sed in præputio;* hoc est, nondùm Abraham circumciscus, sed adhuc habenti præputium, fides reputata est ad justitiam. Et id ex historiâ Genesim manifestam est: nam postquam Moyses, ibidem cap. 15, enarrasset fidem Abrahamo reputatam esse ad justitiam, et postea, cap. 17, totam historiam de institutione circumcisionis et nascituro

Isaaco descripsisset, tunc tandem, v. 25 et 24, subiungit quòd Abraham se, filium suum Ismaelem ac vernaculos suos circumciderit.

Quæres 3° ad quid referatur particula *quæ*, dum dicitur v. 11: *Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio.* — Resp. verosimilius referri ad justitiam fidei; siquidem loco citato docet Apostolus circumcisionem in Abrahamo fuisse signaculum justitiæ ejus quam prius acceperat ex fide. Unde sensus est hic: Abraham jam ante justificatus per fidem, postea accepit signum circumcisionis, id est, ipsam circumcisionem, quæ esset signaculum, id est, sigillum ejus justitiæ quam antea, dum adhuc erat in præputio seu præputiatus, per fidem gratis acceperat.

Quæres 4° quo sensu dicatur, v. 15, quòd lex iram operetur. — Resp. quòd lex dicatur iram operari, non per se et ex suâ institutione, sed occasionaliter, quomodo et Christus dicitur postus in ruinam multorum, Lucæ 7, et Apostoli quibusdam erant odor mortis in mortem, 2 Cor. 2, videlicet per occasionem. Sic igitur et lex iram operatur, idque triplici modo: primò, quia si lex non esset, nec esset transgressio legis; unde docet S. P. Aug., epist. 88, pejorem esse qui legem habet cum malâ voluntate, quàm si legem non haberet; nam cæteris paribus gravis peccat scientes quam vincibiliter homine ignorantes; secundò, quia legis occasione augetur in legem concupiscentia, dum ex inclinatione naturæ corrupta magis semper nititur in vitium, sitque ei dulcius quod prohibetur; pluribus id declarat Apostolus infra, cap. 7, et post ipsum S. Aug., lib. de Spir. et Litt., cap. 4; terciò, quia facili sibi promittit homo legis acceptæ implementationem, atque ex eâ justitiam, non cogitans de fragilitate suarum virium; quemadmodum illi qui in monte Sinai lege auditâ, Exod. 24, dicebant: *Omnia quæ locutus est Dominus faciemus, et erimus obedientes;* deinde in se condidit, ac sibi placet tanquam justus, dum legem aliquentis; ac vel opere vel specie externâ, Pharisaeorum more observat; itaque per hoc redditur superbus et hypocrita. Rationis hujus meminit S. Aug. lib. 5 contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 7. Et hi quidem effectus sunt legis à fide et gratiâ separatæ, sicut de eâ nunc Apostolus disputat. Ita estius.

CAPITA V, VI.

Tractat Apostolus de bonis quæ ex justificatione et gratiâ nobis proveniunt, ac docet per unum Christum omnia ista nobis peccata esse, sicut et per unum Adamum peccatum collata, et omne malum in mundum intravit. Deinde docet, cap. 6, non esse peccatum ut gratia abundet, sed potius quòd, quia mortui sumus peccato, debeamus ad ejus suggestionem esse insensibiles.

Aliqui textus explicantur.

Quo sensu, cap. 5, v. 15, dicatur usque ad legem peccatum fuisse in mundo, et tamen imputatum non esse, explicatur in cap. 1 Gen.

Petes 1 quo sensu protoparens noster Adam hic, cap. 5, v. 14, dicitur forma futuri. — Resp.: Dicitur forma futuri, in quantum figuram gerebat ejus qui venturus erat, scilicet Christi, quem Apostolus, 1 Cor. 15, v. 45, vocat novissimum Adam. Est autem primus Adam forma et typus secundi Adami, hoc est, Christi, per comparationem à contrario, ut exponit S. Aug., propos. 29 ad Rom., et alibi. Sunt enim Adam et Christus velut duo principia, mutuo opposita, respectu hominum. Per Adam enim peccatum et mors intravit in mundum, per Christum justitia et vita. Unde, sicut primus Adam est prima origo peccati et mortis, ita secundus Adam, seu Christus, est origo justitiæ et immortalitatis post resurrectionem corporum accipiende.

Adhuc unum alium hujus loci sensum dat S. Aug., lib. 1, de peccat. Merit., cap. 11, ita scribens: « Primus est forma futuri, quia in ipso constituta est forma condemnationis futuris posteris, qui ejus propagatione crearentur, ut ex uno omnes in condemnatione nascerentur, ex qua non liberat nisi gratia Salvatoris. » Juxta hanc expositionem ad hæc: *Qui est forma futuri*, non subauditur: *Secundi Adami, seu Christi*, sed: *Futuri temporis*, vel, *future posteritatis*; ut videlicet, sicut ipse peccator factus est et mortalis, ita tales ex ipso posteri nascerentur.

Petes 2º quomodo intelligenda sint verba versûs 15, ubi dicitur: *Non sicut delictum, ita et donum, etc.* — Resp. hoc modo: Non sicut casus et ruina Adami, ita fuit donum et gratia Christi; nam beneficia et gratia Christi longè potiora sunt et efficaciora peccato Adami, primò, quia Adam unum tantum peccatum transmisit; Christus ab omnibus omnino liberavit; et ideò subjungitur v. 16: *Gratia ex multis delictis in justificationem*; secundò, malum Adami intendi non potest; Christus verò dat abundantiam gratiarum et augmentum. Quòd autem, v. 15, dicitur gratiam Christi in plures abundasse, per hoc non significatur plures justificandos quam infecti sunt peccato Adami; nam plures ibidem non sumitur comparative, sed positivè; et sic idem designat ac in multis, et ita habetur in textu Græco.

Petes 3º quid velit Apostolus, dum, v. 20, dicit: *Lex subintravit, ut abundaret delictum.* — Resp. quòd per hos et similes terminos, qui sæpè in ejus Epistolis reperuntur, non velit designare causam, sed tantum occasionem delicti; occasione nempe sumpta ex parte hominis, qui plerumque nititur in vetitum. Unde lex plurimum peccatorum occasio fuit, sicut quotidie superiorum mandata peccati occasio fiunt, quatenus nempe concupiscentiam, freni impatientem, irritant, non autem quasi hominem per se ad peccatum impellant.

Petes 4º quid intelligatur per corpus peccati, dum cap. 6, v. 6, dicitur: *Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati.* — Resp.: Per corpus peccati intelligitur homo noster vetus, qui est veluti compositum quoddam et corpore humano peccati manipulo, et ex appendice peccati originali, seu fomite concupiscentiæ, tanquam formam

ipsam movente, et ei quodammodo dominante, qui vetus homo, ad Ephes. 4, et ad Coloss. 3, v. 9, proponitur ut exterminandus et extirpandus. *Nolite*, inquit Apostolus ibidem, *mentiri invicem, expoliatis vos veterem hominem cum actibus suis.* Destruitur ergo et aboletur in nobis corpus peccati, quando concupiscentiæ, seu desiderii peccati non consentimus, sed resistimus, eaque in nobis expugnamus et occidimus. Et quamvis perfecta destructio corporis peccati non hujus sit vitæ, sed futuræ, nunc tamen interim ita destruentum est, ut saltem fiat quod hoc cap., v. 6, sequitur: *Et ultra non serviamus peccato*, id est peccati seu concupiscentiæ imperiis non obsequamur.

CAPUT VII.

Capite præcedenti Apostolus dixerat nos non esse sub peccato, ex eo quòd non simus sub lege, sed sub gratiâ; id autem hoc capite fusiùs probat exemplo uxoris, quæ sicut solvitur à lege viri, dum hic moritur, ita et Christianos à lege veteri solutos esse demonstrat, quia et hæc etiam modò mortua erat. Deinde dicit se non ea quæ vult agere, sed mente quidem servire legi Dei, carne autem legi peccati.

QUESTIO UNICA.

An v. 14 Apostolus de sub personâ loquatur.

Hoc versu dicit Apostolus: *Scimus enim quia lex spiritualis est; ego autem carnalis sum.* Putant Græci S. Paulum hoc versu usque ad versum 25 inducere, seu representare personam hominis peccatoris sub lege, qui nondum liberatus est à servitute peccati. Ita Origenes et Chrysostomus in hunc locum, ac Basilus in Regulis brevioribus, interrog. 16. Alii verò Patres et interpretes communiter asserunt Paulum hoc dicere de seipso, et in personâ hominis justii sub gratiâ constituti. Ita S. P. Aug., Hilarius, Gregor., Nazianz. et S. Gregor., lib. 19 Moral., cap. 6. Horum autem sententia, utpote verosimilior.

Prob. 1º: Certum est quòd Apostolus agit de seipso, sub lege constituto, et homine peccatore, dum dicit v. 7: *Peccatum non cognovi, nisi per legem, etc.*; ergo etiam, v. 14., agit de seipso, jam sub gratiâ constituto, et de personâ hominis justii. Prob. consequ., quia personam loquentis non mutat, sed tantum statum, siquidem à tempore præterito, dicendo: *Cognovi*, transit ad præsens, jam dicens: *Sum.*

Prob. 2º: Plurima, quæ hic dicit, nullatenus de homine peccatore, sed de justo duntaxat intelligi queunt; ergo, etc. Prob. ant., quia dicit, v. 17: *Jam non ego operor illud, scilicet malum, sed quod habitat in me peccatum, nempe concupiscentia.* Item, v. 22: *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem; et denique, v. 25: Ego ipse mente serio legi Dei, carne autem legi peccati; atqui hæc nullatenus de peccatore, sed de justo duntaxat intelligi possunt: peccator enim voluntariè succumbens concupiscentiæ, dicere non potest se non facere malum, sed concupiscentiam illud operari. Item dicere non potest se condelectari, et mente servire legi Dei; ergo certum videtur quòd Apostolus non loquatur in personâ ho-*

minis peccatoris. Hinc S. P. Aug., lib. de Prædest. sanct., cap. 4, non solum oppositam sententiam (quam quondam lib. 85 Quæst., q. 66, et lib. 1 ad Simplic., q. 1, tradiderat) retractat, sed etiam hanc, tanquam probabiliorē, tradit his verbis: « Illa Apostoli verba: *Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum*, et cætera, quibus caro contra spiritum confingere ostenditur, eo modo exposui, tanquam homo describitur adhuc sub lege, non sub gratiâ constitutus. Longè enim postea, etiam spiritualis hominis (et hoc probabilis) esse posse illa verba cognovi. » Vide et plura lib. 1 Retract., cap. 25, et lib. 6 cont. Julian., cap. 25.

Obj. 1º: Peccator videtur posse dicere se non operari malum, in quantum illud operatur cum quiddam reluctantiâ; nam peccatum quod causatur ex vehementi concupiscentiâ, est homini involuntarium secundum quid; ergo præcitata verba non obstant quominus dicatur quòd Apostolus loquatur in personâ peccatoris. — Resp.: Neg. ant.; hoc enim non obstante, dicere nullatenus potest: *Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*; sed hoc tantum dicere potest: *Operor*, licet aliquo modo invitus, aut:

..... Video meliora, proboque,

Deteriora sequor. . . . . .

« Non enim intelligitur, non ego operor, nisi quia non consentit exhibere membra sua arma iniquitatis. Nam et si concupiscit, et consentit, et agit, quomodo non ipse illud operatur, etiamsi se operari « doleat, et vincit graviter ingemiscat? » ait S. P. Aug., lib. 4 ad Bonifac., cap. 10.

Obj. 2º: Paulus ac cæteri homines justii non possunt dici carnales, sed potius dici debent spirituales; peccatores verò sunt carnales, juxta illud 1 Cor. 3, v. 3: *Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?* Ergo Paulus hoc capite loquitur in personâ hominis peccatoris. — Resp.: Disting. ant.: Non possunt dici carnales hoc sensu quòd carni et inordinatis ejus motibus consentiant, concedo; alio sensu, in quantum nimirum à carne mortali et fomite peccati, qui in eis habitat, impugnantur et ad peccandum sollicitantur, nego antecedens et consequentiam. Siquidem homines etiam justii, quamdum sunt in hoc seculo, circumferunt corpus animale quod aggravat animam, nondum spirituale, quale recepturi sunt in caelo. Itaque dixit: *Ego autem carnalis sum*; quia nondum spirituale corpus habebat Apostolus. Sicut posset dicere: *Ego autem mortalis sum*. Quod utique non nisi secundum corpus intelligeretur dixisse, quod nondum « fuerat immortalitate vestitum, » inquit rursus S. P. Aug., loco ultimo citato. Unde nihil hic contra nos facit locus ex Epistolâ ad Corinthios, quia contentiosi isti Corinthii non tantum carne, sed et mente carnales erant, uti in Epistolâ suâ satis clarè insinuat Apostolus.

Obj. 3º: Paulus hic, v. 14, statim subjungit: *Venudatus sub peccato*; atqui venudatus sub peccato, juxta ordinariam Scripturæ phrasim, significat ho-

minem qui est totus addictus servituti peccati; ergo, etc. Prob. min. ex 5 Reg. 21, v. 25, ubi de Achab dicitur: *Non fuit alter talis sicut Achab, qui venudatus est ut faceret malum*; item 1 Machab. 1, v. 16: *Juncti sunt nationibus, et venudati sunt ut facerent malum.* — Resp.: Disting. min.: Venudatus simpliciter, significat talem hominem concedo; venudatus secundum aliquid, nego minorem, ac dico, quòd quòd simpliciter expressit Scriptura de istis impiis, hoc Paulus de se et quolibet justo non simpliciter dicitur velintelligi, sed secundum aliquid, id est, secundum carnem, ut sensus sit: Carne, quæ per peccatum Adami fuit vitata, adhuc servus sum peccati, id est, concupiscentiæ, siquidem Adam se et posteros suos in se quodammodo vendidit, et in servitute concupiscentiæ carnalis tradidit. Unde secundum hoc se dicit venudatum sub peccato, quòd adhuc non est redemptum à corruptione corporis ejus, vel venudatum aliquando in primâ transgressione præcepti, ut haberet corpus corruptibile, quod aggravat animam, » ait iterum S. Aug., lib. 1 ad Bonifac., cap. 10.

Obj. 4º: Dicit v. 25: *Invenio legem in membris meis... capitantem me in lege peccati*; atqui hoc non potest intelligi de personâ hominis justii, quandoquidem non ipse, sed duntaxat ejus caro captivetur in lege peccati; ergo. — Resp.: Neg. min., quia, ut S. Aug. mox citatus observat, « dixit ideò: *Captivatem me*, quia et in ipsâ carne non est aliena natura, sed nostra. Sicut ergo exposuit ipse quid « dixerit: *Scio enim quia non habitat in me, qui est in carne meâ, bonum*, sic etiam ex illius expositione « hunc debemus accipere, tanquam dixerit: *Captivatem me*, hoc est, carnem meam, in lege peccati, quæ est in membris meis. »

Obj. 5º: Dicit v. 15: *Non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio*; atqui soli peccatores faciunt malum; ergo non loquitur in personâ peccatoris. — Resp. cum S. Aug., non tantum consideranda hic esse verba objecta, sed etiam ea quæ adjungit, nempe hæc: *Si autem quod nolo, hoc facio, consentio legi quoniam bona est.* « Magis enim, inquit Augustinus, se dixit legi consentire, quàm carnis concupiscentiæ. Hanc enim peccati nomine appellat. Facere ergo se dixit et operari, non affectu consentienti et implendi, sed ipso motu concupiscentiæ. Deinde dixit: *Nunc autem non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Quid est nunc autem, nisi jam nunc sub gratiâ, quæ liberavit delectationem voluntatis à confessione cupiditatis? Non enim melius intelligitur non operor, nisi quia non consentit. »

Obj. 6º: Homo justus verè perficit bonum; atqui Apostolus, v. 18, dicit: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio*; ergo non loquitur de homine justo. — Resp. cum S. Aug., lib. 4 de Nupt. et Concup., cap. 29: « Hoc ideò dictum est, quia tunc perficitur bonum, quando desideria mala nulla sunt, sicut tunc pericitur malum, quando malis

desideris obeditur. Quando autem sunt desideria, sed non eis obeditur, nec malum pericitur, quia non eis obeditur, nec bonum, quia sunt; sed fit ex aliqua parte bonum, quia concupiscentie malae non consentitur, et ex aliqua parte remanet malum, quia vel concupiscitur. Ideo ergo Apostolus non ait facere bonum non tibi adjacere, sed perferre.

Obj. 7°: S. Hieron. oppositam sententiam aperte tradit epist. 151, ad Algasiam, q. 8; item in cap. 4 Habacue, et in cap. 3 Danielis, ad illa verba trium puerorum: *Peccavimus, inique egimus, ubi ait: Quomodo hi (nempè pueri) ex personâ populi loquuntur, sic illud Apostoli intelligendum est: Non enim quod volo, hoc ago, sed quod nolo, illud operor, et cetera que in eodem loco scripta sunt.* — Resp. cum Estio: Quamvis Hieron. in hac expositionem aliquando propensior fuerit, tamen, epist. 22, de Custodiâ virginitatis, ad Eustochium, cap. 2, disertè asserit Paulum hæc de se scribere, quando jam corpus suum castigaverat, et in servitute redegerat. Et quidem in eâ sententiâ Hieronymum permansisse vero simile est; nam multò post exortâ Pelagianorum hæresi, in lib. 2 Dialogi contra eos scripti, cap. 4, cum Pelagio disputans, ex professo docet Apostolum hoc dicere de sua et iustorum personâ. Ita Estius.

Cap. 8. Haetenùs explicavit Apostolus infirmitatem legis, peccati et concupiscentiæ; hoc autem capite virtutem gratiæ et spiritûs Christi explicat; et demonstrat quanta bona iustis per Christum, Christiæque spiritum dentur.

CAPUT IX.

Hoc capite docet Apostolus promissiones Judæorum patribus factas, ob illorum ruinam, de quâ vehementer dolet, non frustrari, sed adimpleri in spirituali Israele, seu in gentilibus, qui, licet non sint filii Abrahæ secundum carnem, sunt tamen secundum spiritum, seu gratiam.

QUESTIO PRIMA.

Quo sensu dicat Apostolus se optare anathema esse à Christo pro fratribus suis Judæis.

Apostolus vehementer dolens fratres suos Judæos quoad majorem partem esse reprobatos, seu ab hereditate Dei reiectos, ex ardentissimo erga eos amore dicit, v. 5: *Optabam enim ego anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Circa quæ verba inquiri solet quo pacto S. Paulus dicat optasse se ut esset anathema, id est, separatus à Christo pro fratribus suis, cum nemini licitum sit ullo casu velle suam separationem à Deo, nec ordo charitatis patiatur ut quis suam salutem postponat salutî aliorum.

Cajetanus et alii quidam contendunt hoc Apostolum intelligere de eo tempore quo adhuc erat in Judaismo; neque enim dicit: *Opto*, sed: *Optabam*, ut sensus sit: Ego aliquando in incredulitate meâ volui me perdere pro fratribus meis, nempe tunc quando Ecclesiam et nomen Christi persequebar, optans potiùs tanquam anathema ab eo separari, quam Judaismum, quem cum fratribus meis tenebam, relinquere. Sed hæc

expositio nullatenùs subsistit, quia Saulus Jertum persequens, Messiam cum esse negabat, ideòque verè non optabat ab ipso separari; sicut verè et propriè non dicitur optare miseriam, qui expetit carnis voluptates, licet hæc miseros reddant homines. Deinde, præsentem animi affectum erga Judæos non denè probaret ex affectu quem olim erga eos habuisset, utpote qui dicere possent illum cum religione etiam affectum putasse.

S. Hieron., epist. 151, ad Algasiam, q. 9, per anathema intelligit occisionem corporalem, ut sensus sit: Optabam, si Deo ita videretur, vitam et sanguinem pro salute fratrum meorum Judæorum profunderè. Sed nec hæc expositio videtur satis genuina; nam ei repugnat vò à Christo; qui enim martyrium subit pro fratribus, non fit anathema à Christo, sed magis ei conjungitur, juxta illud ejusdem Apostoli: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*, ad Philip. 1. Unde S. Chrysost., in cap. 9 ad Rom., istam opinionem refutat sequentibus verbis: *Mors ejusmodi illam magis choro isti conjungebat, cooptabatque, qui Christum circumdat cum efficitur ut gloriâ illâ fruatur.* Deinde nihil singulare juxta hunc sensum diceret Paulus, utpote qui non tantum pro Judæorum, sed pro omnium prorsus hominum salute mortem subire erat paratissimus.

Alii aliis modis præfatum Apostoli textum exponunt. Probabilior autem videtur eorum expositio, qui dicunt sensum esse hunc: Optarem ego ipse, si fieret, et si fieri posset, esse anathema à Christo, id est, separatus et alienus à Christo, pro fratribus meis Judæis. Hæc est expositio S. Chrysost., secundum quem verbum *optabam* in textu Græco non ad præteritum tempus refertur, sed positum est pro *optarem*, ita ut sit verbum potentiale: sic enim apud Græcos interdum sumitur præteritum imperfectum. Voluit itaque Apostolus sermone hyperbolico significare magnitudinem sui amoris erga fratres suos Judæos.

QUESTIO II.

Quis sit sensus verborum que habentur v. 15.

Apostolus, proponens altum prædestinationis et reprobationis mysterium, ait, v. 12 et 15: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Quia major serviet minori; sicut scriptum est: Jacob dilexi. Esau autem odio habui.* Sensus litteralis horum verborum est hic: Jacob dilexi, transferendo in ipsum jus ad primogenituram, Esau odio habui, jus primogenituræ ab ipso auferendo. Itaque major serviet minori, id est, primogenitus Esau serviet Jacobo secundogenito, non in suâ personâ (hoc enim nullibi factum legitur), sed in posteris suis. Judæi enim, posteri Jacob, quasi soli heredes Abrahæ, possederunt ut hæreditariam promissam terram Chanaan, eisque servierunt Idumæi, posteri Esau, prout dictum fuit in cap. 25 Gen.

Itaque verba illa: *Major serviet minori*, que ex Gen. 25 desumpta sunt, uti et sequentia: *Jacob dilexi*, etc., que ex Malachie 1 desumpta sunt, de posteris Jacob et Esau, ad litteram intelliguntur de

dilectione et odio eorum, quantum ad bona temporalia, non autem de prædestinatione et reprobatione eorum aeternâ: falsum enim est omnes posteros Jacob esse salvatos, et omnes posteros Esau esse damnatos, siquidem Job, qui, ut alibi dictum est, fuit de stirpe Esau, certò est salvus.

Interim Apostolus in sensu mystico et allegorico præfata veteris Testamenti verba hic citavit, et intellexit de gratiâ prædestinatione electorum ad gloriam, et de rejectione reproborum à vitâ aeternâ. Nam ex sensu mystico, non quidem dubio sed certo, effleat quoque desumitur argumentum. Certum autem est Paulum ex divinâ revelatione cognovisse electionem Jacob, et reprobationem Esau quoad bona temporalia fuisse figuram electionis et reprobationis hominum quoad vitam aeternam. Cùm enim fuerit à Deo constitutus Ecclesiæ doctor, debuit ei perfecta Scripturarum intelligentia, tam historica quam mystica, fuisse divinitùs inspirata. Itaque Jacobum hic proponit tanquam typum electorum, Esau verò tanquam typum reproborum; indeque et aliunde concludit Deum non esse injustum, dum ex eadem massâ totius generis humani, jam damnationi obstrictâ, pro suo beneplacito aliud facit vas in honorem, aliud in contumeliam.

Petes an Esau sit damnatus. — Resp. hoc imperitius esse ad scopum Apostoli: cùm enim Jacobum tantum afferat tanquam typum prædestinationum, et Esau tanquam typum reproborum, ex verbis ejus determinatè nihil evincitur pro salute Jacobi et pro damnatione Esau. Interim Patres Africani, in Sardinia exules, videntur censere Esau esse damnatum, dum in Epistolâ synodica, cap. 7, ita scribunt: *Esau per iram justam justè est preparatus ad penam.* Qui sacramento quidem circumcisionis accepto, reatu originalis peccati caruit, sed per nequitiam et cordis in hominis terreni vetustate permansit, illius est ibi judicio derelictus, qui gratis salvat, justèque damnat. Idem serè eisdem verbis asserit S. Fulgentius lib. de Verit. prædest. cap. 5.

Quidquid sit, ex Scripturâ non videtur efficaciter probari Esau esse damnatum. Nam, licet graviter peccaverit vendendo primogenita, Gen. 25, item dum ibidem, cap. 27, v. 41, pessimum propositum habuit, occidendi Jacobum fratrem suum, tamen cùm diù post hæc supervixerit, potuit de istis peccatis poenitentiam agere; imò, quòd ipsum desuper poenituerit, inde colligitur quòd postea amicitiam cum fratre suo inveniit, ut docet S. P. Aug., quæst. 119 in Gen. Itaque inhærento Scripturæ sacræ, res est incerta.

Dices: Esau esse damnatum docet Apostolus ad Ioh. 12, v. 17, de ipso dicens: *Postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est; non enim invenit venientis locum, quantum cum lacrymis inquisisset eam.* — Resp.: Neg. assumpt., quia Apostolus loco citato non videtur agere de poenitentia Esau, sed de poenitentia Isaac, quâ hunc facti sui poeniteret, et revocaret benedictionem fratri ejus Jacobo impertitam. Unde sensus est: Esau cupiens et detens à patre

suo Isaac ut benedictionem Jacobo datam revocaret et sibi impertiret, reiectus est, nec potuit impetrare ut patre sententiam retractaret, etiamsi cum lacrymis pater sententiæ retractationem quesivisset. Quòd enim inquisiverit ut patrem poeniteret facti sui, seu benedictionis datæ Jacobo, nec tamen ullis aut precibus, aut lacrymis id potuerit extorquere, testatur aperte Scriptura, Gen. 27, narrans Isaac dixisse de Jacobo: *Benedixi ei, et erit benedictus*, id est, sententiam non mutò, sed valebit benedictio quam dedi.

Cap. 10 ostendit Apostolus quòd per totum mundum exiverit sonus prædicationis Evangelii. Quo sensu autem hoc verum sit, dictum est supra, cap. 1.

CAPUT XI.

Ostendit Apostolus quòd gentiles non debeant se præferre Judæis: nam, licet modò maxima pars Judæorum reprobata sit, tamen in fine mundi universi Judæi convertentur ad fidem. Deinde docet quòd tota utriusque gentis differentia sit à gratiâ et divinâ prædestinatione, cujus rationem nemo comprehendere, sed tantum admirari potest.

QUESTIO UNICA.

An omnes omnino Judæi in fine mundi sint convertendi et salvandi.

De conversione Judæorum, quæ fiet in fine mundi, celeberrima existant in veteri Testamento vaticinia: Nam Osæ cap. 3 dicitur: *Filii Israel dies multos sedebunt sine lege, sacrificio...; et post hæc revertentur, et quærent Dominum Deum suum, et David* (id est, Christum) *regem suum in novissimo dierum.* Item Psal. 58 de Judæis dicitur: *Convertentur ad vespæram*, id est, in fine seculi, ut notat S. Hieron. in illum locum. Idem dicitur Isaiæ 59, v. 20; ad quem locum respiciens Apostolus hic, v. 25, ita scribit: *Nolo vos ignorare, fratres, mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsis sapientes), quia cæcitas contigit ex parte in Israel, donec plenitudo gentium intraret; et sic omnis Israel salvus fiet, sicut scriptum est (Isaiæ 59): Veniet ex Sion, qui eripiat et avertat impietatem à Jacob.* Quæ verba etsi aliqui interpretati sint de Israele spirituali, qui constat ex Judæis, qui priùs crederentur, et ex Gentilibus, quæ postea ad fidem conversæ sunt, ita ut sensus sit: Intrante gentium plenitudine complebitur salus totius Israelis, tamen Apostoli sententia omninò intelligenda est de Israele carnali, seu de Judæis, primò, quia Apostolus in priori parte istius sententiæ Israeltem intellexit secundum carnem, ac proinde et in posteriori parte sit accipi debet, ut verificetur antithesis, quæ ponit: Priùs enim Israel ex parte excæcatus est, et ex parte credit; postea verò omnis Israel credit. Secundò, hæc verba v. 12: *Quantò magis plenitudo eorum!* aperte significant futurum aliquando ut plenitudo Judæorum intret Ecclesiam, sicut nunc intrat plenitudo gentium.

Denique testimonium quòd ex Isaiâ prophetâ desumptum est, et cætera que hoc capite habentur, aperte demonstrant quòd Apostolus loquatur de Israele carnali, qui in fine mundi misericordiam con-

sequetur. Et ita etiam intelligunt SS. Patres, nempe Basiliius in psal. 52; Hilarius in psal. 58; ac S. Hieron., qui licet in cap. 11 Isaie aliter sentire visus fuerit, tamen in cap. 5 Osee et in cap. 5 Habacuc, ad illa verba: *Ficus enim non florebit*, citans Christi verba, quibus, Matth. 21, maledixit ficui: *Non afferes fructum usque in seculum*: *Diligenter*, inquit, considera quid dixerit: *Non afferes fructum usque in seculum*; non ait: *Us, ne in secula seculorum*. Sed cum seculum istud pertransierit, et intraverit plenitudo gentium, tunc etiam hæc ficus afferet fructus suos, et omnis Israel salvabitur. Idem etiam docet S. P. Aug., lib. 18 de Civ. Dei, cap. 21, et lib. 20, cap. 29.

Ex his jam satis clarum est quod, sicut jam maxima pars gentium conversa est ad fidem, ita quoque in fine mundi maxima pars Judæorum sit convertenda, sed an omnes omnino tunc sint salvandi, controversum. Ad hæc autem controversiam dirimendam

Resp. et dico: Probabilior videtur sententia eorum qui putant non omnes omnino Judæos tunc esse salvandos.

Prob. 1^a, quia angelus, cap. 12 Danielis, v. 1, loquens de maximâ tribulatione quæ erit in fine mundi, ait: *In tempore saluabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro*; atqui illud: *Qui inventus fuerit scriptus in libro*, restringit vocem omnis; ergo, etc. Prob. min.: Si tunc simpliciter salvi futuri essent omnes Judæi, nullo excepto, angelus etiam simpliciter dixisset: *In tempore illo saluabitur omnis populus tuus*, nec addidisset particulas illas restrictivas: *Qui inventus fuerit*, etc. Unde S. Gregor., hom. 12 in Ezechielem, non omnes, sed multos ex Judæis, in fine mundi ad cognitionem veritatis redituros affirmat.

Prob. 2^a, quia Apostolus, v. 26, illos Judæos vocat omnem Israelæm, quos antea, v. 12, dixerat plenitudinem eorum; atqui sicut, dum dicit, v. 25, plenitudinem gentium intraturam Ecclesiam, non significat omnes gentiles, nullo excepto, sic etiam, dum dicit plenitudinem Judæorum convertendam, non insinuat omnes, nullo excepto, esse convertendos ad fidem. Ergo, quemadmodum non repugnat quod aliquæ nationes paganorum antè tardius aut nunquam sint conversæ, sic etiam non repugnat paucos Judæos in fine mundi non esse convertendos.

Obj. 1^a: Apostolus, loco supra citato, clarè dicit: *Et sic omnis Israel salvus fiet*; in quæ verba S. Tho-

mas ita scribit: *Non particulariter, sicut modo, sed universaliter omnes*, et S. Chrysost., exponens illa verba: *Quanto magis plenitudo eorum!* interpretatur hoc modo: *Hoc est, quando universi ad fidem accessuri sunt*; ergo omnes prorsus Judæi convertentur. — Resp.: Neg. consequ., quia modo loquendi S. Scriptura satis usitata, et omnis non semper sumitur pro universalitate, sed pro multitudine, quæ aliquorum remanentium comparatione tanta sit, ut illi veluti nulli reputentur. Sic Luca 17, v. 27, dicitur: *Venit diluvis, et perdidit omnes*; ubi tamen certum est diluvis non omnes perisse: nam, Epist. 1 S. Petri, cap. 5, v. 20: *Octo animæ salvæ factæ sunt per aquam*. Itaque Paulus, Chrysost., et D. Thomas, dum dicunt omnem Israelæm in fine mundi esse convertendum, non volunt insinuare quod nullus sit mansurus in perfidâ suâ, sed quod pauci respectu ad convertendos in eâ sint permansuri.

Obj. 2^a: Supra, cap. 9, v. 27, Apostolus dicit: *Viaias autem clamat pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ salvæ fient*; atqui per reliquias intelliguntur Judæi qui in fine mundi superstites erunt; ergo omnes, qui tunc supererunt, salvabuntur. — Resp.: Neg. min.; nam per reliquias intelliguntur Judæi qui in initio Ecclesiæ et tempore excidii Jerosolymitani à Deo specialiter præservati ac electi fuerunt, ut ad fidem converterentur, et salvarentur.

Pro quo nota quod Apostolus textum Isaie 40, v. 22, non ex Hebræo, sed secundum translationem septuaginta Interpretum citet. Ad litteram autem textus ille intelligitur de paucis Judæis, ex excidio Assyriorum, 4 Reg. 19, et postea excidio Romanorum tempore Titî, liberandis. Sed in sensu allegorico, quem respicit Apostolus, intelligitur de paucis Judæis, qui à Deo in hæc novâ lege prædestinati fuerunt ad vitam æternam, ceteris jam quoad majorem partem inscrutabili divino judicio ad æternam damnationem reprobatîs. Et ita exponunt S. Hieron., in cap. 40 Isaie, et S. P. Aug., lib. 1 ad Simplicianum, quest. 2, qui et lib. 17 de Civ. Dei, cap. 5, citans Isaïam, ait ab Apostolo dictum esse de prædestinationis reliquiis: *RELIQUÆ SALVÆ FIENT*.

Cum in sequentibus capitibus non occurrant nisi quæstiones morales, quæ in theologia traduntur, idè istis prætermisissis, transimus ad Epistolam primam ad Corinthios.

IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS Dilucidatio.

QUESTIO PROCEMALIS PRIMA.
Ubi hæc Epistola scripta sit.

Resp. et dico: Hæc Epistola scripta est Ephesi.

non Philippis. Unde inscriptio Græca, huic Epistolæ in fine adjecta, mendosa est.

Prob. 1^a, quia, cap. 16, v. 5, Apostolus dicit: *Ve-*

niam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo; ergo, dum scribebat Epistolam, non erat in Macedoniâ, adeoque nec Philippis. quæ est prima partis Macedoniæ civitas, ut habetur Act. 16, v. 12. Prob. 2^a, quia dicit se non citò iturum in Macedoniam, sed, inquit ibidem, v. 8, *permanebo Ephesi usque ad Pentecosten*; ergo erat tunc Ephesi. Prob. 3^a: Eodem cap., v. 18, dicit: *Salvate vos Ecclesiæ Asiæ*; atqui Philippis non sunt in Asiâ, sed in Europâ; et Ephesus est in Asiâ; ergo vero similis est quod Apostolus tunc fuerit Ephesi, et non Philippis. Prob. 4^a, quia ibidem etiam dicit: *Salvate vos in Domino multum Aquila et Priscilla, cum domesticâ suâ ecclesiâ, apud quos hospitior*; atqui ex Act. 18 constat quod Paulus venerit Corintho Ephesum cum Aquila et Priscilla, et illos ibi reliquerit; et deinde sine morâ discesserit Caesaream, ac tandem, Act. 19, visitatis Ecclesiis, rediit Ephesum, ibique tribus mensibus et integro biennio manserit; ergo, etc.

Obj. 1^a: Ubi quod dicitur cap. 16, v. 5: *Nam Macedoniam pertransibo*, Græcè habetur: *Nam Macedoniam pertransero*; ergo tunc erat in Macedoniâ, adeoque Philippis potius quam Ephesi videtur scripta hæc Epistola. — Resp. Græcè tempus præsens poni pro futuro, ut noster interpres reddidit, et ut patet ex circumstantiis textûs; sic enim habet: *Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertransiero; nam Macedoniam pertransibo (Græcè pertransero); apud vos autem forsitan manebo, et celum hyemabo, ut vos me deducatis quicumque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre; spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Deus permiserit. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten*. Non enim posset ibi dicere: *Permanebo autem Ephesi*, si tunc erat Philippis, et Macedoniam actualiter pertransibat. Non potuisset etiam dicere: *Nolo vos modo in transitu videre*, nam ad eundem Philippis in Macedoniam non poterat transire Corinthum, sed è contrario, ad eundem Philippis Corinthum, debebat ferè totam transire Macedoniam, nam situs illarum civitatum et Macedoniæ ferè sic se habet, sicut in hæc regione se habent Mechlinia, Vilvordia, Bruxellæ et Lovanium. Suppone igitur quod Mechlinia sint Philippis, Vilvordia sit Macedonia, civitas Bruxellensis sit Corinthus, et Lovanium sit Ephesus; hoc supposito, non potest quis existens Mechliniæ, ad eundem Vilvordiam, transire Bruxellâs, sed è contrario ad eundem Mechlinia Bruxellâs, debet transire Vilvordiam; potest tamen quis Lovanio per Bruxellâs ire Vilvordiam. Sic igitur Paulus existens Philippis non potuit transire Corinthum ire in Macedoniam, sed potuit Ephesi existens, per Corinthum in Macedoniam transire.

Obj. 2^a: Cap. 15, v. 32, dicit: *Si... ad bestias pugnavi Ephesi*; ergo non erat amplius ibi. — Resp.: Neg. consequ.; nam ista non sunt impossibilia. Sic studiosus habitans Lovanii, non malè scriberet: *Peci Lexantii meas primas disputationes*.

QUESTIO II.

Quid sit hujus Epistolæ contentum.

Resp. et dico: Paulus Corinthiis evangelizans, de industriâ omiserat omnem ornatum verborum; dicit enim cap. 2, v. 4: *Cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientia, amantibus votis testimonium Christi. Non enim judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum, et hæc crucifixum. Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos; et sermo meus, et prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientia verbis, sed in ostensione spiritûs et virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Cum autem Corintho discessisset Ephesum, venit illuc Apollo, qui fidem Corinthiis perrexit prædicare cum magnâ fauendi et ornatu sermonis; erat enim vir eloquens et potens in Scripturis, ut dicitur Act. 18, v. 24. Hinc orta est inter Corinthios dissensio, quia illi qui baptizati erant ab Apollo præferrebant ipsum Paulo, alii præferbant Paulum, alii Cepham. Ex illâ dissensione orta est relaxatio disciplinae et morum dissolutio. Unus illorum commisit incestum cum suâ novercâ; alii manducabant autem idololatria cum scandalo suorum fratrum; alii fratres suos christianos citabant in iudicium apud iudicem secularem ethnicum; diebus communionis quisque manducabat suam cœnam in ecclesiâ, ita ut ditiores nulli darent pauperioribus; qui habebant aliquas gratias gratis datas, multum sibi in illis compleebant; alii incipiebant dubitare de resurrectione mortuorum.*

Paulus huic grandi malo occurrens, cap. 1 blandè se insinuat in animos Corinthiorum, ipsorum laudem et collata eis beneficia commemorat, et propter eorum multitudinem ac præstantiam ipsis gratulatur; ita tamen ut majora quotidie expectari debere à Deo pronuntiet. Tunc acriter reprehendit illos qui propter inanem eloquentiam nimium elati, esse præferant alii, ostendens suo exemplo doctrinam evangelicam non quæsitio mundanæ sapientia apparatus, sed solido sapientia et divino Spiritûs sancti fervore annuntiarî debere. Hoc argumentum pertractat et prosequitur totis primis quatuor capitibus. Deinde cap. 5 acerrimè invehitur in illos qui erant consentientes isti incestuoso, qui novercam suam habebat, illumque, quamvis absens corpore, præsens tamen spiritu, tradit Satanae, id est, excommunicat. Deinde capit Corinthiorum inanem fastum, et arrogantiam deprimit, docetque quantû diligentia sint vitanda improborum consortia, et abstinendum à dissidiis, contentionibus libris et aliis vitis quibus dediti erant. Hoc exequitur cap. 5 et 6.

Cum autem Corinthi ipsi quædam dubia proposuissent in epistolâ ad ipsum scriptâ, cap. 7, respondet ad primum, scilicet utrûm matrimonium præcellat callibatu, docetque virginatatem et callibatam præcellere matrimonio. Hæc occasione ostendit quæ sint matrimonii jura, et quomodo liceat religiose illi uti.